

HỢP TÁC XÃ ĐẠI PHONG LÀM THEO LỜI BÁC

Đỗ Trung Tuân

Nguyên Trưởng Ban Tuyên giáo Huyện ủy Lệ Thủy

Trong lịch sử phát triển của mình, hợp tác xã Đại Phong (xã Phong Thủy, huyện Lệ Thủy, tỉnh Quảng Bình) không chỉ tự hào vì được Nhà nước trao tặng danh hiệu “Lá cờ đầu ngành nông nghiệp miền Bắc” mà còn 2 lần được Bác Hồ viết báo khen ngợi, nhiều lần được Bác biểu dương trong các bài nói chuyện và tặng một chiếc máy cày. Trân trọng, cảm phục và tự hào trước sự quan tâm và yêu thương của Bác, hơn nửa thế kỷ qua, cán bộ và nhân dân Đại Phong liên tục phấn đấu, giữ cho “Gió Đại Phong” không ngừng thổi, đưa làng quê từ một vùng đất nghèo nàn trở thành điển hình của Lệ Thủy trong phong trào “Xây dựng nông thôn mới”.

Để tham gia hội thảo khoa học “Bác Hồ với Quảng Bình - Quảng Bình làm theo lời Bác” nhân dịp kỷ niệm 60 năm Bác Hồ về thăm Quảng Bình (16/6/1957 – 16/6/2017) do Ban Tuyên giáo Tỉnh ủy Quảng Bình, Sở Khoa học và Công nghệ phối hợp với Viện Hồ Chí Minh và các Lãnh tụ của Đảng – Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh tổ chức, tôi xin tham luận chuyên đề “Hợp tác xã Đại Phong làm theo lời Bác”.

1. Đại Phong trở thành “Lá cờ đầu ngành nông nghiệp miền Bắc”

Sau Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ III của Đảng (5/9/1960), Đại tướng Nguyễn Chí Thanh, Ủy viên Bộ Chính trị, Chủ nhiệm Tổng cục Chính trị được phân công nhiệm vụ Trưởng Ban Nông nghiệp Trung ương.

Đây là thời điểm công cuộc hợp tác hóa nông nghiệp ở miền Bắc tiến hành thuận lợi, nông dân sôi nổi hưởng ứng. Các hợp tác xã (HTX) nông nghiệp thành lập, đi từ quy mô nhỏ lên vừa và lớn, từ bậc thấp đến bậc cao. Nhưng năm 1960 thời tiết không thuận lợi, mất mùa hai vụ lúa liền khiến thu nhập của người dân

giảm sút, đời sống hết sức khó khăn. Câu chuyện “vào vào ra ra, chân trong lòng ngoài” làm xóm thôn trầm lắng.

Khi giao nhiệm vụ cho đồng chí Nguyễn Chí Thanh, Bác Hồ nói: “Phong trào còn mới, khó tránh khỏi khó khăn. Các chú hãy tìm cho ra một vài HTX làm ăn giỏi, tổng kết kinh nghiệm, phát động thi đua, tạo khí thế củng cố HTX, phát triển nông nghiệp”.⁽¹²³⁾

Tiếp thu tinh thần đó, cuối năm 1960, Đại tướng Nguyễn Chí Thanh đã về nhiều địa phương (trong đó có Lệ Thủy) trực tiếp nắm tình hình nông thôn, đặc biệt là phong trào hợp tác hóa.

Thời điểm này, HTX Đại Phong được hình thành trên cơ sở hợp nhất 3 HTX nhỏ của thôn Đại Phong. Những HTX này tuy mới thành lập nhưng đã tổ chức sản xuất có hiệu quả, trở thành điển hình tiên tiến của huyện. Khi hợp nhất, Đại Phong là HTX toàn thôn đầu tiên có quy mô lớn nhất huyện với 455 hộ, 2.106 nhân khẩu.

Đến Đại Phong, Đại tướng đã “xuống đội, lội đồng” cùng xã viên HTX Đại Phong nhổ mạ, cày cấy trên đồng; lên miền Tây Bến Tiên, ra phá Hạc Hải, những nơi xã viên Đại Phong đang “tay cuốc khai hoang đẩy lùi quá khứ nghèo nàn”. Sau khi nắm chắc những hoạt động của HTX, Đại tướng đã đánh giá: “Qua hơn 2 năm phấn đấu, Đại Phong cũng gặp nhiều thành công và vấp vấp, nhưng các việc làm của họ đã cho phép chúng ta xác nhận rằng: Đại Phong là *một HTX tốt, một HTX gương mẫu!*”⁽¹²⁴⁾

Giữa tháng 2/1961, Trung ương đã chọn Đại Phong để tổ chức hội nghị tổng kết phong trào HTX toàn miền Bắc. Đại tướng Nguyễn Chí Thanh, Ủy viên Bộ Chính trị, Trưởng ban Nông nghiệp Trung ương chỉ đạo hội nghị.

Sau khi khảo sát thực tế và nghe báo cáo của HTX Đại Phong, hội nghị xác nhận Đại Phong là một HTX gương mẫu, một mô hình tiên tiến và công nhận là

¹²³ Theo nhà báo Phan Quang - nguyên Chủ tịch Hội Nhà báo Việt Nam – dẫn theo Báo Hà Nội mới ngày 14/4/2011.

¹²⁴ Báo Nhân dân số ra ngày 26/2/1961.

“Lá cờ đầu ngành nông nghiệp”; đồng thời phát động trên toàn miền Bắc phong trào thi đua “Học tập, tiến kịp và vượt HTX Đại Phong”.

Chỉ sau vài tháng phát động, “đã có 17 tỉnh, 3.191 hợp tác xã hưởng ứng phong trào thi đua. Đã có hàng trăm hợp tác xã mang danh hiệu “hợp tác xã Đại Phong”.⁽¹²⁵⁾ Trung ương Đoàn Thanh niên lao động phát động phong trào “Phấn đấu trở thành trai gái Đại Phong” trong lực lượng thanh niên. Chỉ sau 1 năm phát động, riêng tỉnh Quảng Bình đã có 200/780 “hợp tác xã Đại Phong”, 3.000 thanh niên đạt danh hiệu “trai gái Đại Phong”... Nhiều địa phương trên miền Bắc có các công trình mang tên Đại Phong: thửa ruộng Đại Phong, hàng cây Đại Phong, đồi cây Đại Phong, con đê Đại Phong... Qua phong trào thi đua với Đại Phong, toàn miền Bắc cấy lúa vụ chiêm vượt mức kế hoạch 2,6%, trồng khoai vượt 2,4%, trồng ngô đạt 65,6%, sắn đạt 87,7%, diện tích vỡ hoang tăng 33.439 mẫu...⁽¹²⁶⁾

Rất nhiều đoàn khách quốc tế như Cu Ba, Trung Quốc, Tiệp Khắc, Báo Nhân đạo của Đảng Cộng sản Pháp... và các địa phương trên miền Bắc đến tham quan, học tập cách tổ chức sản xuất và làm ăn của Đại Phong. Có đoàn lên đến hơn 100 người và lưu lại đến 3, 4 ngày để tìm hiểu kỹ thực tế.⁽¹²⁷⁾

Đóng góp của Đại Phong trong thời kỳ này đã thổi một luồng sinh khí mới trong phong trào nông nghiệp trên toàn miền Bắc, góp phần làm tăng sản phẩm nông nghiệp, cải thiện đời sống nhân dân, tạo được phong cách quản lý, lao động sản xuất mới; trở thành một trong 4 phong trào thi đua yêu nước sôi nổi nhất trên miền Bắc trong thời kỳ đầu xây dựng chủ nghĩa xã hội (CNXH): **“Trống Bắc Lý, gió Đại Phong, sóng Duyên Hải, cờ Ba nhất”**.

Với những thành tích trong sản xuất, HTX Đại Phong được Nhà nước tặng Huân chương Lao động hạng Nhất năm 1961.

2. Bác Hồ với Đại Phong

¹²⁵ Các tỉnh có số HTX Đại Phong nhiều nhất: Vĩnh Phúc 332, Nghệ An 308, Bắc Giang 272, Nam Định 259, Hưng Yên 257, Quảng Bình 200, Thái bình 178, Phú Thọ 118, Yên Bái 98, Thái Nguyên 80 - Báo Nhân dân số 22/4/1961.

¹²⁶ Lịch sử Đảng bộ Quảng Bình, tập 2, tr.119, 121 - Dẫn theo Báo Nhân dân ngày 30/4 và 17/5/1961.

¹²⁷ Lịch sử Đảng bộ huyện Lê Thủy, tập 2, tr.123.

Sau khi trực tiếp nghe Đại tướng Nguyễn Chí Thanh báo cáo, Bác Hồ (bút danh T.L) đã viết bài báo đầu tiên trên báo Nhân dân biểu dương HTX Đại Phong với tiêu đề: “Một hợp tác xã gương mẫu”.

“Đó là HTX Đại Phong, Quảng Bình... Trong khoảng 3 năm, từ một HTX có 23 hộ nghèo khó phát triển đến 455 hộ sinh hoạt ngang mức trung nông và đang có đà tiến lên nữa. Có kết quả đó là vì: Họ tin tưởng vững chắc vào sự lãnh đạo của Đảng. Họ không sợ khó, sợ khổ, họ khéo tổ chức, họ đoàn kết chặt chẽ, họ quyết tâm phấn đấu để đi lên”.⁽¹²⁸⁾

Sau khi “gió Đại Phong” thổi trên miền Bắc, ngày 15/4/1961, Bác Hồ viết tiếp bài “Phong trào Đại Phong” đăng trên báo Nhân dân số 2582: “Từ ngày đồng chí Nguyễn Chí Thanh nêu những ưu điểm và tiến bộ của HTX Đại Phong, đến nay chưa đầy hai tháng, mà khắp cả miền Bắc đã có ngót 1.000 HTX nhận thi đua: Học tập Đại Phong, đuổi kịp Đại Phong, vượt quá Đại Phong, là một phong trào rất tốt và rất mạnh mẽ, nó chứng tỏ tinh thần hăng hái, lực lượng to lớn và khả năng dồi dào của đồng bào nông dân ta. Tỉnh nào cũng có một số HTX tiến rất khá...”.

Tại Hội nghị lần thứ 5, Ban Chấp hành Trung ương Đảng (khóa III) ngày 22/7/1961, sau khi đánh giá phong trào thi đua với Đại Phong, Bác nói: “...Nhân dịp này, tôi xin thay mặt Trung ương Đảng khen ngợi HTX Đại Phong và phong trào thi đua với Đại Phong, nhắc nhở cán bộ, xã viên chớ tự mãn với thành tích mà phải cố gắng hơn nữa”.

Nhiều lần về thăm các địa phương, Bác Hồ đều đem điển hình Đại Phong ra biểu dương và yêu cầu học tập, nhân rộng mô hình Đại Phong.

Khi nhận quà tặng của Trung ương Đoàn Thanh niên Cộng sản Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (Liên Xô) chiếc máy kéo DT54, Bác Hồ đã tặng lại cho HTX Đại Phong.

3. Đại Phong làm theo lời Bác

¹²⁸ Báo Nhân dân số 2489, ngày 11/01/1961.

Những lời biểu dương, dặn dò và món quà Bác Hồ tặng cho Đại Phong luôn là nguồn động viên và niềm cảm hứng để hơn nửa thế kỷ qua cán bộ, xã viên HTX chưa bao giờ “tự mãn với thành tích mà phải cố gắng hơn nữa” (lời dặn của Bác Hồ), tiếp tục vượt qua bao khó khăn, thử thách lập nên những kỳ tích mới.

Có thể tạm chia “Đại Phong làm theo lời Bác” qua các giai đoạn:

3.1. Giai đoạn phấn đấu trở thành “Lá cờ đầu ngành nông nghiệp miền Bắc” (1959-1961) với những thành tích như đã nêu ở trên.

3.2. Giai đoạn hợp nhất thành HTX Việt Xô (1961-1978)

3.2.1. Thời kỳ thực hiện kế hoạch 5 năm lần thứ nhất (1961-1964)

Tháng 4/1961, Tỉnh ủy quyết định hợp nhất HTX Đại Phong với HTX Thượng Phong thành “Hợp tác xã hữu nghị Việt - Xô” (thường gọi tắt là HTX Việt - Xô) nhằm thực hiện chủ trương của Đảng là đưa HTX nông nghiệp lên bậc cao, có quy mô lớn để tiến hành sản xuất lớn trong nông nghiệp.

Khi hợp nhất, HTX Việt - Xô có 911 hộ, 4.092 nhân khẩu, 1.821 xã viên, 1.579 lao động (803 nữ); tổng diện tích 1.579,9 mẫu ruộng, đất.

Đảng bộ có 108 đảng viên, chi đoàn có 150 đoàn viên, 130 thanh niên.

Đây là HTX hợp nhất toàn xã đầu tiên của Lê Thủy có quy mô lớn, địa bàn dân cư cũng như canh tác rộng, nhiều ngành nghề. Cán bộ tâm huyết, nhiệt tình nhưng chưa có kinh nghiệm quản lý kinh tế, xã hội (thời kỳ này, ngoài tổ chức sản xuất, HTX thực hiện các nhiệm vụ quản lý như mô hình thôn hiện nay). Tuy vậy, cán bộ, xã viên HTX nhận thấy vinh dự to lớn và trách nhiệm nặng nề nên đã hăng hái lao động sản xuất, lao động có kỹ thuật, có kỷ luật, đoàn kết để giữ vững và phát huy những thành quả mà HTX Đại Phong đã đạt được.

Sau một năm hợp nhất, các hoạt động sản xuất cũng như thực hiện chính sách xã hội đều giữ vững và phát triển tốt. Việt - Xô dẫn đầu phong trào thi đua của huyện và được Huyện ủy chọn làm điển hình để phát động phong trào “Thi đua với hợp tác xã Việt - Xô” với 6 mục tiêu (6 tốt):

1. Tích cực cải tiến kỹ thuật.

2. Đẩy mạnh tăng diện tích trồng trọt, tăng năng suất.
3. Phát triển sản xuất toàn diện.
4. Tăng cường công tác quản lý thực hiện tốt và dân chủ quản lý và thực hiện tốt 3 khoán.
5. Làm tốt công tác chính trị, tư tưởng, công tác văn hóa xã hội...
6. Đoàn kết, thực hiện tốt các chính sách đối với Nhà nước.⁽¹²⁹⁾

Đây là thời kỳ quân dân toàn miền Bắc thực hiện phong trào thi đua “Mỗi người làm việc bằng hai” do Bác Hồ phát động. Trên quê hương của “Gió Đại Phong” không khí thi đua lao động phấn khởi, khẩn trương, sôi nổi và đạt kết quả xuất sắc trên các lĩnh vực:

Quy mô HTX tăng từ 15 đội sản xuất lên 29 đội, hơn 20 đội ngành nghề; cơ sở vật chất HTX tăng trưởng nhanh (nhà kho đội tăng 9, sân phơi tăng 13, lò gạch tăng 2, lò vôi tăng 2, chuồng trâu bằng gạch tăng 10, nhà chứa phân tăng 27, trường học tăng 2, trạm xá tăng 1, nhà mua bán tăng 4, nhà bảo tàng 1...). Hợp tác xã đi đầu trong phong trào khai hoang tăng vụ: tiến quân lên miền Tây, ra phá Hạc Hải khai hoang trên 200ha; áp dụng tiến bộ kỹ thuật vào thâm canh đạt năng suất và bình quân lương thực đầu người cao nhất huyện...

Kết thúc kế hoạch 5 năm lần thứ nhất, “Lê Thủy đã dành được những thắng lợi to lớn trên mặt trận sản xuất nông nghiệp; xây dựng được ngọn cờ Đại Phong và HTX Việt - Xô hữu nghị”.⁽¹³⁰⁾

3.2.2. Thời kỳ chống chiến tranh phá hoại của đế quốc Mỹ (1965-1975)

Suốt thời kỳ chiến tranh phá hoại, nằm trong trọng điểm đánh phá ác liệt của máy bay, tàu chiến Mỹ, HTX Việt - Xô nhanh chóng chuyển hình thức quản lý, sản xuất từ thời bình sang thời chiến, phát huy truyền thống của “Gió Đại Phong”, liên tục đạt danh hiệu HTX xuất sắc trong phong trào thi đua của huyện, của tỉnh.

Hưởng ứng phong trào thi đua “Hai giỏi” (sản xuất giỏi, chiến đấu giỏi) do tỉnh phát động; cán bộ, xã viên HTX bắt chấp bom đạn địch đánh phá ngày đêm,

¹²⁹ Nghị quyết Hội nghị Huyện ủy số 58NQ/LT, ngày 12/10/1961, tr.17.

¹³⁰ Lịch sử Đảng bộ huyện Lê Thủy, tập 2, tr.146.

quyết tâm “bám hồ bom để sản xuất, bám đồng ruộng để thâm canh”, thực hiện khẩu hiệu “Tất cả cho tiền tuyến, thóc không thiếu một cân, quân không thiếu một người”.

Trong bài phát biểu tại Đại hội thi đua “Hai giỏi” lần thứ nhất (11/1965), đồng chí Nguyễn Tư Thoan, Bí thư Tỉnh ủy nhấn mạnh: “Đặc biệt nhất là các hợp tác xã nông nghiệp Việt Xô, Lộc An... phải chiến đấu suốt ngày đêm nhưng vẫn không để một tấc đất bỏ hoang, hơn nữa năng suất lúa các vùng này còn cao nhất tỉnh...”⁽¹³¹⁾

Mặc dù phải huy động đến 45% nhân lực trực tiếp chiến đấu và phục vụ chiến đấu nhưng do làm tốt công tác quản lý, làm thủy lợi kiến thiết đồng ruộng, áp dụng tiến bộ KHKT vào thâm canh nên chiến tranh càng ác liệt, Việt Xô càng phấn đấu liên tục đạt được những thành tích xuất sắc toàn diện.

Năm 1967, “HTX Việt Xô dẫn đầu toàn diện phong trào thi đua...”⁽¹³²⁾

Năm 1968, trong 5 giải thưởng về nông nghiệp của tỉnh thì huyện Lệ Thủy được 3 giải: HTX Việt Xô dẫn đầu toàn diện... đội 17 Việt Xô có năng suất cao nhất huyện... HTX Việt Xô là đơn vị đầu tiên của huyện Lệ Thủy đạt mốc 4 tấn thóc trên một ha.⁽¹³³⁾

Trong nhiệm vụ thực hiện nghĩa vụ lương thực, thực phẩm cho Nhà nước Việt Xô luôn đảm bảo đầy đủ và vượt kế hoạch. Năm 1966: 705/1.762 tấn thóc, (40% tổng sản lượng); năm 1968: 550/1.335 tấn (39,7%),... Có thể nói, hạt lúa, củ khoai làm ra; con lợn, con gà nuôi được, người dân Việt Xô đã bỏ ra gần một nửa cho tiền tuyến.

Trong chiến đấu, dân quân Phong Thủy (cũng là xã viên HTX) trực tiếp bắn rơi hai chiếc máy bay Mỹ (1 chiếc rơi tại chỗ), phối hợp với các đơn vị bạn bắn rơi 3 chiếc khác.

¹³¹ (Phát biểu tại Đại hội thi đua “Hai giỏi” của tỉnh (6-9/11/1965, bản đánh máy, tr.10).

¹³² (Báo cáo thành tích khen thưởng trong sản xuất nông nghiệp năm 1967 của UBND huyện).

¹³³ (Báo cáo của UBHC huyện ngày 19/8/1968 - Bản đánh máy, tr.5).

Tại Đại hội Tổng kết 4 năm phong trào thi đua “Hai giỏi” 1965 – 1968, HTX Việt Xô được biểu dương: “Hợp tác xã hữu nghị Việt Xô vẫn được duy trì và củng cố vững chắc, từng bước lớn lên trong lao động sản xuất và chiến đấu, luôn phát huy tác dụng đầu tàu về nhiều mặt, nhất là về quản lý sản xuất, 4 năm liền nhận lá cờ đầu xuất sắc nhất của tỉnh, 3 năm liền nhận cờ thi đua của Bộ Nông nghiệp”.⁽¹³⁴⁾

Từ thành công trong công tác quản lý, HTX Việt Xô trở thành một trong ba điển hình được Huyện ủy Lệ Thủy chọn làm điển hình để phát động phong trào thi đua trong toàn huyện (Ba như): “Lãnh đạo như Cam Thủy, quản lý như Đại Phong, chiến đấu phòng không như Ngư Thủy.

Thời kỳ khắc phục hậu quả chiến tranh phá hoại (1973 – 1975), cán bộ và xã viên HTX Việt Xô lại lập nên kỳ tích mới trong sản xuất thâm canh: là HTX đầu tiên của huyện Lệ Thủy đưa giống chiêm xuân thay toàn bộ giống cũ, đưa năng suất đạt cao nhất huyện (5 tấn thóc/ha).

Năm 1978, thực hiện chủ trương của Tỉnh ủy Bình Trị Thiên, các HTX toàn xã được chia tách để khắc phục tình trạng bất cập do quy mô lớn, đội ngũ cán bộ chưa đủ trình độ quản lý đơn vị kinh tế lớn.

Sau 17 năm hoạt động, HTX Việt Xô đã đạt được những thành tựu to lớn trong quá trình xây dựng và phát triển. Luôn luôn khắc ghi lời dặn của Bác Hồ, kế thừa xứng đáng “lá cờ đầu ngành nông nghiệp” của Đại Phong. HTX Việt Xô trở thành nơi khởi xướng phong trào “Ba như”, khơi dậy phong trào “tiến quân lên miền Tây”; nơi ươm và nhân giống lúa mới ra toàn huyện; là HTX liên tục đạt danh hiệu “Hai giỏi”; đơn vị xuất sắc toàn diện ngành nông nghiệp của huyện và

¹³⁴ (Báo cáo do đồng chí Cổ Kim Thành, Chủ tịch UBHC tỉnh trình bày trước Đại hội - Bản đánh máy, tr.11).

của tỉnh... xứng đáng với nhiều danh hiệu và phần thưởng bậc cao do Nhà nước trao tặng cho tập thể và nhiều cá nhân (chỉ tính khen thưởng cấp Nhà nước):

- Huân chương lao động hạng Nhất (1961).
- Huân chương lao động hạng Ba (1963, 1967).
- 7 đội sản xuất đạt Tổ Lao động xã hội chủ nghĩa và được Thủ tướng Chính phủ tặng Bằng khen: Đội 6, đội 7, 10, 21, 22, 28, đội Giồng.
- Đồng chí Nguyễn Ngọc Ánh, Anh hùng Lao động, Huân chương Lao động hạng Hai.
- 3 cá nhân được tặng thưởng Huy hiệu Hồ Chủ tịch: bà Võ Thị Cận (1963), em Lê Văn Còn (1963), chị Phạm Thị Thuởng (1965).
- Đồng chí Võ Thị Tiệp, Huân chương Lao động hạng II (1967).
- Đồng chí Phạm Xuân Khoái, Huân chương Lao động hạng III.
- Đồng chí Võ Như Trạo, Huân chương Lao động hạng III.
- Đồng chí Phạm Hữu Nghệ, Bằng khen Thủ tướng Chính phủ (5 năm liền CSTĐ 1961-1965).
- Tết Nguyên đán Canh Tuất (1970) đón nhận lẵng hoa Chủ tịch nước Tôn Đức Thắng gửi tặng về thành tích sản xuất và phục vụ chiến đấu.

Ngoài ra còn nhiều Bằng khen của các Bộ: Nông nghiệp, Thủy lợi, Giao thông vận tải, Giáo dục, Văn hóa và UBND tỉnh. Rất nhiều tập thể, cá nhân được tặng danh hiệu Chiến sỹ thi đua, Chiến sỹ “Hai giỏi”, Bằng khen, Giấy khen của các cấp, các ngành.

3.3. Giai đoạn trở về tên cũ : HTX Đại Phong (1978 đến nay)

Sau khi chia tách, HTX Đại Phong có quy mô 562 hộ, 650 ha ruộng đất, 8 đội sản xuất, 14 đội ngành nghề. Đảng bộ bộ phận có 164 đảng viên.

Phấn khởi khi được trở về với địa giới và tên gọi cũ, cán bộ xã viên HTX xác định phát huy truyền thống “lá cờ đầu”, giữ cho “gió Đại Phong” thổi mãi để xứng đáng với sự quan tâm và lời dặn dò của Bác Hồ lúc sinh thời.

Đây là thời kỳ mà đất nước gặp muôn vàn khó khăn sau hậu chiến. Trên lĩnh vực nông nghiệp, cơ chế quản lý tập trung quan liêu bao cấp cùng với mô hình HTX tỏ ra không phù hợp, thậm chí cản trở sự phát triển. Lương thực làm ra không đủ ăn, xã viên không còn thiết tha với đồng ruộng... Trong khó khăn thử thách, cán bộ, xã viên Đại Phong không chịu bó tay, tìm ra cách tự cứu mình bằng cách phát triển ngành nghề truyền thống và sản xuất nông sản xuất khẩu. HTX đi đầu toàn huyện trong sản xuất vật liệu xây dựng, làm chiếu cói; trồng lạc, ớt xuất khẩu; đưa giống mới (NN8 cao cây) có năng suất cao vào sản xuất đại trà; củng cố đội lọc giống sản xuất và cung cấp lúa giống cho huyện, tỉnh... Nhờ những giải pháp đó mà HTX được duy trì và củng cố, đời sống xã viên được bảo đảm.

Ngoài những đức tính cần cù, chịu khó, điểm nổi bật của Đại Phong là năng động, sáng tạo, dám nghĩ dám làm, nhạy bén với cái mới, không thỏa mãn với những gì mình đạt được như lời căn dặn của Bác Hồ. Nhờ những phẩm chất đó mà sau nhiều lần chuyển đổi mô hình HTX, Đại Phong luôn giữ được truyền thống “lá cờ đầu” thời kỳ nào cũng là đơn vị đi đầu của huyện trong nông nghiệp, nông thôn.

Khi có Chỉ thị số 100 CT/TW (1/1981) về “Cải tiến công tác khoán, mở rộng khoán sản phẩm đến nhóm và người lao động” trong hợp tác xã nông nghiệp (khoán 100), Đại Phong là đơn vị được chọn triển thí điểm để triển khai toàn huyện.

Thực hiện Nghị quyết 10 (4/1988) của Bộ chính trị về “đổi mới quản lý kinh tế nông nghiệp” (khoán 10), Đại Phong nhanh chóng chuyển đổi cơ cấu và trở thành điển hình của huyện. “Đại Phong là đơn vị lá cờ đầu trong nông nghiệp huyện, là đơn vị sớm đổi mới về cơ chế tổ chức theo tinh thần Nghị quyết 10 của Trung ương, tiến hành khoán nhanh gọn, đạt các mục đích, yêu cầu đề ra; đưa kỹ

thuật vào thâm canh, sản xuất đạt hiệu quả tốt. Hoàn thành tốt nghĩa vụ của Nhà nước”.⁽¹³⁵⁾

Khi chuyển đổi HTX theo Luật Hợp tác xã (1996, 2003, 2012), Đại Phong đều nhanh chóng thích ứng và ổn định tình hình và tiếp tục tổ chức sản xuất kinh doanh, dịch vụ đạt hiệu quả.

Trong sản xuất, Đại Phong là HTX đầu tiên tiếp nhận phương pháp gieo thẳng do Trung ương Hội Nông dân Việt Nam chuyển giao làm thí điểm. Để triển khai, HTX đã dốc toàn lực cải tạo đồng ruộng, chủ động tưới tiêu trên đồng đất âm so với mực nước biển 0,6m. Với quyết tâm “nghiêng đồng đổ nước ra sông”, HTX huy động toàn lực hoàn thiện hệ thống trạm bơm, đê bao, bờ vùng, bờ thửa... Sau nhiều lần thất bại, đến vụ Đông – Xuân 1982-1983, HTX đã thành công và tiến hành gieo thẳng thành công. Phương thức gieo thẳng tiết kiệm rất nhiều công sức người nông dân. Các khâu gieo mạ, nhổ mạ, vận chuyển mạ, cấy là các công đoạn vất kiệt sức người được bỏ qua; lại giải quyết được vấn nạn thiếu đất bắc mạ. Tại thời điểm đó, năng suất lúa gieo thẳng cao hơn cấy từ 8 đến 12 tạ/ha.

Mô hình Đại Phong được nhân rộng toàn huyện và đến nay phương thức gieo thẳng đã trở thành tập quán thâm canh tối ưu trên đồng chiêm trũng Lệ Thủy.

Sau thành công của gieo thẳng, đến năm 2001, cán bộ và xã viên Đại Phong lại sáng tạo thêm một kỳ tích trong thâm canh. Đó là làm lúa tái sinh vụ Hè Thu. Sau khi thu hoạch vụ Đông Xuân, xã viên chăm sóc, nuôi dưỡng gốc rạ và thu hoạch lần hai. Ưu điểm của lúa tái sinh là khắc phục tình trạng bấp bênh của vụ Hè Thu của vùng chiêm trũng Lệ Thủy. Áp lực “thu chiêm nhanh để làm

¹³⁵ (Biên bản họp Hội đồng thi đua khen thưởng huyện Lệ Ninh, ngày 5/5/1989, tr.2,4).

vụ tám” luôn đè nặng lên bộ máy quản lý và người nông dân. Nếu làm vụ Hè Thu thì người nông dân phải đầu tư lại từ khâu làm đất, giống, phân bón, thuốc trừ sâu, các dịch vụ khác (kể cả công quản lý)... rút ngắn được thời gian thu hoạch, sản phẩm gần như “sạch” tuyệt đối lại không lo mất mùa vì bão lụt, sâu bệnh; thời gian nông nhàn dài, người nông dân có thể làm thêm công việc khác để tăng thu nhập cho mình. Áp lực về thời vụ cũng được giải tỏa. Phương thức sản xuất lúa tái sinh đạt hiệu quả cả về kinh tế và xã hội.

Có thể nói, với phương thức gieo thẳng và để lúa tái sinh, Đại Phong đã làm một cuộc “cách mạng” trong thâm canh, tạo ra bước ngoặt trong gieo trồng cây lúa trên đồng ruộng Lệ Thủy.

Từ năm 1998 đến nay, năng suất bình quân lúa của Đại Phong liên tục tăng (năm 1999: 55,5 tạ/ha; năm 2005: 110 tạ/ha). Lương thực không chỉ đủ ăn mà đã trở thành hàng hóa. Ngoài ra, hàng năm Đại Phong còn bán cho Công ty Giống cây trồng Quảng Bình từ 200 - 300 tấn thóc giống.

Từ khi chuyển đổi HTX, nguồn vốn của Đại Phong chỉ có 1,8 tỷ đồng thì đến năm 2015 hơn 15 tỷ đồng, trong đó vốn lưu động hơn 3 tỷ đồng; giá trị tài sản cố định 12 tỷ (tăng gấp đôi so với năm 2010)... Đời sống người dân được cải thiện đáng kể, hộ giàu chiếm tỷ lệ 25%, hộ khá 45%, chỉ còn 3% hộ nghèo.

Với những thành tích xuất sắc về củng cố và phát triển HTX trong thời kỳ đổi mới, Đại Phong nhiều năm được Chính phủ, Hội Nông dân Việt Nam, Liên minh HTX Việt Nam, UBND tỉnh tặng Cờ thi đua xuất sắc, Bằng khen, trong đó có 01 Huân chương Lao động hạng Ba (2002), 01 Huân chương Lao động hạng Nhất (2012).

Sau khi nhận Huân chương lao động hạng Nhất (2012), HTX liên tục được UBND tỉnh Quảng Bình tặng Bằng khen về thành tích xuất sắc trong phong trào thi đua yêu nước (2012, 2013, 2015).

4. Những đóng góp của Đại Phong vào phong trào thi đua của tỉnh, của huyện

Hơn nửa thế kỷ làm theo lời Bác, cán bộ và xã viên HTX Đại Phong phần đầu không ngừng nghỉ, không thỏa mãn với thành tích, luôn giữ cho “gió Đại Phong” không ngừng thổi, làm nên những thành tích to lớn xây dựng HTX vững mạnh, làng quê no ấm, văn minh, tiên bộ. Suốt hơn 55 năm, điển hình “Lá cờ đầu” được duy trì và giữ vững, chưa có thời điểm nào phong trào của HTX Đại Phong dừng lại hoặc đi xuống. Quá trình xây dựng HTX, Đại Phong còn đóng góp vào phong trào chung những mô hình tốt, những bài học hay để huyện, tỉnh nhân rộng thành phong trào thi đua rộng rãi.

4.1. Về công tác quản lý

Là đơn vị 2 lần đi đầu trong hợp nhất quy mô lớn (toàn thôn năm 1960), toàn xã (1961); giúp huyện rút ra những kinh nghiệm trong chỉ đạo hợp nhất HTX quy mô lớn. Riêng quy mô toàn xã duy trì thời gian dài nhất (17 năm), trong khi các xã khác trong huyện chỉ duy trì tối đa 3 năm. Quy mô HTX lớn nhưng đảm bảo đoàn kết, quản lý tốt, tổ chức sản xuất hiệu quả.

Sau “Lá cờ đầu”, tiếp tục đóng góp vào phong trào thi đua yêu nước của huyện trong thời kỳ chống Mỹ cứu nước (phong trào 3 như); đào tạo nhiều thế hệ cán bộ tâm huyết, có năng lực, giữ vững và phát huy truyền thống Đại Phong.

Giữ được mô hình qua các thời kỳ thăng trầm của HTX nông nghiệp. Đi đầu trong chuyển đổi HTX, tổ chức sản xuất, kinh doanh dịch vụ có hiệu quả.

4.2. Trong sản xuất, đời sống

Từ năm 1960, Đại Phong đã đi đầu trong chủ trương “phá xiềng 3 sào” bằng phong trào khai hoang có diện tích lớn nhất huyện (trên 200 ha) ở vùng Bến Tiền (giáp Vĩnh Linh), tạo nên điểm dân cư ở địa bàn chiến lược của huyện. Có thể nói, đây là mô hình kinh tế kết hợp quốc phòng đầu tiên ở huyện.

Điển hình trong phong trào “nghiêng đồng đổ nước ra sông” ở vùng chiêm trũng Lê Thủy, tạo ra vụ Hè Thu trên đồng đất có độ âm 0,6m so với mực nước biển (trước đó chỉ gieo cấy được vụ Đông Xuân).

Đi đầu trong áp dụng tiến bộ khoa học kỹ thuật, tạo ra 2 phương thức sản xuất thâm canh mới trên đồng ruộng Lệ Thủy: gieo thẳng và lúa tái sinh. Đại Phong luôn là đơn vị đầu tiên đạt các mốc năng suất cần phấn đấu của huyện: 4 tấn (1968), 5 tấn (1972), 10 tấn (2005) /ha..., đi đầu trong thực hiện “cánh đồng mẫu lớn” có năng suất cao (2012).

Mở đầu phong trào xây dựng trường cao tầng bằng nguồn vốn tự có; là đơn vị đầu tiên bê tông hóa kênh mương, xây trụ sở HTX cao tầng, có phòng truyền thống, có thư viện hoạt động hiệu quả.

Đại Phong không chỉ dẫn đầu tỉnh Quảng Bình về năng suất lúa, phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội mà còn trở thành ngọn cờ đầu trong sự nghiệp phát triển nông nghiệp, nông dân, nông thôn toàn quốc; là một trong những địa phương đầu tiên đạt chuẩn nông thôn mới của huyện.

5. Kết luận

Phấn đấu để trở thành điển hình đã khó, giữ cho được danh hiệu, duy trì và phát huy tác dụng của điển hình lại càng khó hơn. Hơn nửa thế kỷ qua, cán bộ và xã viên HTX Đại Phong đã làm được điều đó. Vượt qua bao khó khăn thử thách, bao thăng trầm của mô hình HTX nông nghiệp, các thế hệ cán bộ xã viên Đại Phong luôn khắc ghi tâm khảm lời căn dặn của Bác Hồ, phấn đấu không ngừng nghỉ để giữ vững phong trào, giữ cho “gió Đại Phong” không ngừng thổi.

Trong tình hình hiện nay, chúng tôi nghĩ Đại Phong là minh chứng cụ thể, sinh động và tác dụng nhất về điển hình của cuộc vận động “Học tập và làm theo tấm gương đạo đức, tư tưởng và phong cách Hồ Chí Minh”; đồng thời nghiên cứu một cách nghiêm túc, toàn diện để rút ra những bài học kinh nghiệm trong quá trình xây dựng mô hình HTX trong nông nghiệp và quan hệ sản xuất ở nông thôn.